

Attisk nattevagt

af H. P. ROHDE

Kierkegaard var en mester i at finde citater eller rettere *skabe* citater. Ofte består hans strøtanker kun i henvisningen til et sted i litteraturen, et sted han har læst og som har givet genlyd for hans indre øre. Et af de korteste og mest prægnante eksempler på denne hans citere-kunst er følgende strøtanke i »Diapsalmata«:

Mit Liv er som en evig Nat, naar jeg engang dør, da kan jeg sige med Achilles:

Du bist vollbracht, Nachtwache meines Daseyns.

Det er på mange måder et af de åndfuldeste, rigest klingende, mest personlige, mest ægte Kierkegaardske af hele den herlige flok af diapsalmata. Her taler for alvor »den sejrende eneboer«, nattevandreren Kierkegaard, der ganske vist om dagen, i strøgtiden, på Østergade kunne ses promenere sin »spinkle og tynde Skikkelse med det ludende Hoved, med Paraplyen under Armen« – men som om natten gik frem og tilbage i sin strålende oplyste lejlighed »under en Stilhed, som kun afbrødes ved Pennens Kradsen paa Papiret, naar han standsede for at nedskrive et Indfald i sit Manuscript eller en Notits i sin Journal, thi i alle Værelserne laa Pen, Papir og Blæk.«¹

Nattetemaet går jo også stadig igen i første del af »Enten – Eller« som karakteristisk for æstetikerens, som specielt i indledningen til »Skyggerids«, hvor der ligefrem jubles over »Nattens Seier«.

Men – der er en mærkelighed ved citatet. Kierkegaard henkaster det, som om det var den selvfølgeligste sag af verden at minde om Achilles' ord. Og så er sandheden den, at ingen til dato har kunnet påvise citatets herkomst. Skulle citatet have været mere kendt i litterære kredse, da »Enten – Eller« udkom – eller har vi her blot et eksempel på Kierkegaards drilagtige hemmelighedskræmmeri?

¹ Georg Brandes: Søren Kierkegaard. 1877, side 3.

Der er nok flere grunde til, at Achilles-citatet har været så hård en nød at knække. Det var tre grundlærde mænd, der for henved 70 år siden med »Enten – Eller« begyndte den første kommenterede udgave af Kierkegaards samlede værker: A. B. Drachmann, J. L. Heiberg og H. O. Lange. Og af disse tre var de to første alvidende klassiske filologer. Når disse mænd ikke kunne bestemme citatet, har senere forskere ikke været tilbøjelige til at søge i den antikke litteratur. Snarere måtte man da søge i den senere europæiske digtning, der ikke sjældent har benyttet sagnene omkring Achilles. Men her var igen den vanskelighed, at man måtte gå uden om de store klassikere, navne som Shakespeare, Goethe, Schiller eller Byron – også *de* kunne betragtes som kendte.

I snart en årrække har jeg haft citatet i tankerne og fra tid til anden pløjet lidet kendte tyske forfattere, men uden held. Der var noget i sprogtonen, der pegede mod den efter-Schillerske periode. Flere gange troede jeg: her må det være! Men hver gang slog det fejl..

Til sidst sadlede jeg om og vendte mig alligevel til den antikke litteratur. Skønt jeg unægtelig følte både noget formasteligt – i relation til de store forgængere – og noget håbløst i forsøget.

Igen måtte man jo gå uden om den litterære alfarvej. Iliaden, Odysseen, Æneiden og de berømte græske tragedier havde de Gamle kendt på deres fingre. Men hvor da?

Nu er der i den klassiske filologi noget, der hedder: *fragmenterne*. Som bekendt er det kun en brøkdæl af den antikke litteratur, der er bevaret til vore dage. Også de store forfattere er kun kendt gennem et fåtal af deres værker. Men rundt om, bl. a. som citater hos antikke forfattere, findes fragmenter af tabte digterværker, længere eller kortere, ofte kun en linje eller et ord.

I dette litterære yderområde var en mulighed. Og her satte jeg ind.

At mange forsøg glippede behøver ikke nævnes. Nok er det – en dag tog jeg fat på August Nauck's »Tragicorum graecorum fragmenta«, trykt i Leipzig 1856, en samlet kommenteret udgave af, hvad der på Kierkegaards tid forelå af spredte rester af de græske tragikere. Her fandtes citatet, som nr. 258 blandt fragmenterne af Aischylos, i den græske form, hvor det kun består af to ord: *διαφροουρηται βίος*.

διαφροουρεώ betyder: at holde ud på sin vagtpost til det sidste. Nauck anfører citatet som overleveret af den græske grammatiker Hesýchios, der igen henfører

det til Aischylos' tabte tragedie: »Phrygerne« af trilogien om Achilles, der antages at have bestået af »Myrmidonerne«, »Nereiderne« og »Phrygerne«.

Nået så langt, stod endnu tilbage at finde citatet i dets tyske form. Der var iøvrigt den hage ved det, at forskere allerede på Kierkegaards tid antog ordene for at være Priamos' – ikke Achilles'! (Se f. eks. G. Hermann i hans skrift »De Aeschyli Myrmidonibus, Nereidibus, Phrygibus ...« Lipsiae 1833, side 21. Samme opfattelse er den klassiske filologi i nyeste tid kommet til, se Wolfgang Schadewaldt i »Hermes« 1936, side 67: »Das schönste Phryger-Bruchstück ist das nur aus zwei Worten gebildete Fr. 265 *διαπεφροῦρηται βίος*, ein Ausspruch des Priamos, wie kaum zu bezweifeln ... Das Leben eine »Wacht«, ein »Auf Posten sein«, wo es viel zu schirmen, viel durchzuhalten gibt ... und diese Wacht ist nun am Ziel.«).

Denne afsluttende del af problemets opklaring viste sig at være forholdsvis ligetil. I auktionskataloget over Søren Kierkegaards bogsamling findes under nr. 1046 Aischylos' værker i tysk oversættelse ved J. G. Droysen. (2. Auflage 1842). Her findes citatet, der i sin sammenhæng lyder:

Es ist unmöglich, den Schluss dieser Tragödie wiederzuerkennen, jedenfalls gehört ihm der vers des Achilles an:

»du bist vollbracht, Nachtwache meines Daseins.«

Man kan nu spørge, hvordan Kierkegaard er kommet ind på læsningen af de aischylæiske fragmenter. Her skal blot nævnes, at Droysen nævner dem i sin »Vorrede« til 3. bind af oversættelsen af Aristophanes fra 1838, hvor han forklarer, hvorfor han ikke har oversat fragmenterne af Aristophanes. Komedien, siger Droysen, »hat in Inhalt und Form eine so launenhafte, so allen Einfällen, Zufälligkeiten und Beläufigkeiten bequeme Schrankenlosigkeit, dass Versuche nachdichtender Ergänzung auf Gewissheit so gut wie gar keine Ansprüche machen könne ...« Derimod: »Leichter ist dergleichen bei der Tragödie; der ausgeprägte Styl, die ihrem Inhalte nach bekannten Stoffe, die regelmässige Architektur der Tragödie können der nachdichtenden Phantasie Maas und Richtung geben;«

Iøvrigt er jo interessen for fragmentet som sådant, for det fragmentariske, såre karakteristisk for æstetikerens i »Enten – Eller« – som for Kierkegaard selv. Man husker, eksempelvis, afhandlingen i »Enten – Eller«: »Det antike Tra-

giskes Reflex i det moderne Tragiske.« med undertitlen: »Et Forsøg i den fragmentariske Stræben.« Og man husker bemærkningen i samme afhandling om »efterladte Papirer«: »Et fuldstændigt fuldført Arbeide staaer i intet Forhold til den digtende Personlighed; ved efterladte Papirer føler man bestandigt paa Grund af det Afbrudte, Desultoriske, en Trang til at digte Personligheden med.«

Og disse fragmenter af Aischylos kan vel også kaldes en slags efterladte papirer ?

Hvor dybt personlig nattevagt-diapsalmen har været for Kierkegaard – som talt ud af hans eget hjerte – kan man se af en optegnelse i Papirerne, som Professor Josiah Thompson, Haverford College, venligt har henledt min opmærksomhed på. Kierkegaard skriver her: »Ak, vistnok er mit Liv idel Vee-mod, som en Nat (saa hiint Ord i Diapsalmata til Enten–Eller ganske passer: naar jeg engang dør vil jeg kunde sige: Du bist vollbracht Nachtwache meines Daseins), vistnok er mit Liv Qval og Lidelse, og Gud marttrer, kjerligt og af Kjerlighed, mig i hvad der piner mig allermeest: dog er dette Negative Kjendet paa det Positive, en Primitivitet, der ikke forholder sig til Samtid men til Slægter, og en Betydningsfuldhed, der saa rigtigt udtrykkes ved at jeg i Samtiden er til Overflod ...« (XI² A 21 (1854)).

Ovenstående er en omarbejdelse af en kronik i Berlingske Aftenavis 23. maj 1970.